

Observator de politici publice

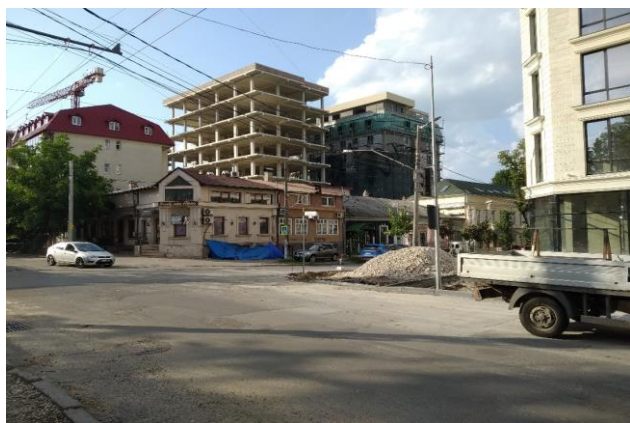
Politici responsabile pentru dezvoltare durabilă

Observatorul de politici publice cuprinde analiza unor proiecte de acte legislative și normative de sensibilitate publică din agendele Executivului și Legislativului din Republica Moldova, precum și a unor informații publice, în scopul identificării potențialelor riscuri pentru interesul public și opțiuni de politici.

Documentul a fost realizat în cadrul proiectului „Consolidarea statului democratic de drept: contribuția societății civile” implementat de Transparency International – Moldova și susținut financiar de Ambasada Regatului Țărilor de Jos. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția finanțatorilor.

Chișinău – „un patrimoniu important și variat, dar aflat în pericol”

La 2 iulie 2021, Consiliul municipal Chișinău, la propunerea primarului general, l-a demis din funcția de viceprimar pe Victor Chironda.¹ Ex-viceprimarul a declarat că demiterea sa este o răfuială a celor care controlează construcțiile din oraș – un sistem, o caracatiță cu mulți reprezentanți în structurile statului, inclusiv în Primărie. Potrivit lui Victor Chironda, această caracatiță a fost deranjată de faptul că s-a expus referitor la mai multe proiecte, în special, referitor la cazul Hotelului Național.

Anterior, pe 15 iunie 2021, ex-viceprimarul i-a solicitat primarului general să inițieze o anchetă de serviciu în privința Svetlanei Dogotaru, arhitect-șef al municipiului Chișinău, acuzând-o de lipsă de profesionalism și integritate în cazul Hotelului Național. În final, la inițiativa primarului general, a fost efectuată anchetă de serviciu în privința lui Victor Chironda, căruia i s-au imputat abateri

disciplinare, absențe nemotivate de la serviciu, exercitarea nepotrivită a atribuțiilor, denigrarea imaginii Primăriei și a autorităților publice locale.

În ședința din 2 iulie 2021, primarul general a declarat că Victor Chironda utilizează cazul Hotelului Național ca fumigenă pentru a-și acoperi inacțiunile, inclusiv în amenajarea parcarilor din oraș și în lupta cu construcțiile ilegale. Oricare ar fi câștigătorul, perdantă rămâne capitala, care, pe lângă acestea, se confruntă cu probleme nesoluționate legate de ocrotirea patrimoniului imobil urban.

Background

În iunie 2012, în cadrul Programului de cooperare tehnică și consultanță legată de conservarea integrată a patrimoniului cultural, o misiune de experți a Consiliului Europei a evaluat situația patrimoniului cultural în Republica Moldova.² Evaluarea s-a bazat pe multiple întâlniri cu părțile interesate, fiind, în egală măsură, și rezultatul vizitelor, în special - prin centrul istoric al orașului Chișinău. Pomind de la problemele identificate, raportul de evaluare a reținut următoarele constatări:

- patrimoniul cultural este important și variat, dar aflat în pericol;
- autoritățile au o viziune ambițioasă, dar uneori limitată asupra patrimoniului cultural;
- există un cadru de reglementare, care, însă, se confruntă cu dificultăți reale de coordonare;
- autoritățile dispun de echipe motivate, dar cu puțini angajați;
- societatea civilă este activă și plină de așteptări;
- există o necesitate clară în materie de formare profesională.

Potrivit experților, Republica Moldova dispune de un patrimoniu imobil urban și rural considerabil, care merită să fie pus în valoare în mod adecvat. Situația din Chișinău s-a considerat critică. Dacă problemele identificate în Chișinău nu vor fi rezolvate rapid, aceleași mecanisme distructive se vor declanșa în restul țării și vor pune în pericol patrimoniul cultural național în întregime.

² Programul de cooperare tehnică și consultanță legată de conservarea integrată a patrimoniului cultural, Misiunea de experți a Consiliului Europei în Republica Moldova, Evaluarea situației patrimoniului cultural, Chișinău, 5-7 iunie 2012, https://mecc.gov.md/sites/default/files/raport_misiune_de_experti_consiliul_europei_evaluare_situatie_patrimoniu_cultural_in_moldova.pdf.

¹ Ședința Consiliului Municipal Chișinău din 2 iulie 2021, <https://www.privesc.eu/Arhiva/95523/Sedinta-Consiliului-Municipal-Chisinau-din-2-iulie-2021>.

Misiunea de evaluare reținuse că, în Chișinău, peisajul urban al centrului istoric este deja puternic afectat de numeroase construcții divergente, reprezentând o arhitectură contemporană neatractivă și de interes scăzut. Multe construcții valoroase sunt utilizate inadecvat, în timp ce altele sunt abandonate - lăsate să degradeze și să se ruineze. 30% din patrimoniul construit este în pericol. Prin urmare, deja în anul 2012, s-a recunoscut imperativul unei politici proactive de protejare și valorificare a patrimoniului urban, insistându-se că dispariția definitivă a acestuia este chestiunea a cel mult unui deceniu.

Realități

La aproape un deceniu, este evidentă adevărarea celui mai pesimist scenariu - în pofida existenței unui cadru legal și multiplelor autorități cu competențe în domeniu, bunurile de patrimoniu cultural nu sunt protejate potrivit, problemele rămânând aceleași:

- deficitul dramatic de fonduri și competențe;
- implementarea aproximativă și tolerantă a legii;
- lipsa de cooperare eficientă între diferite instituții guvernamentale;
- presiunile economice și imobiliare care încurajează corupția.

În atare condiții, se realizează proiecte de proastă calitate și cu consecințe dezastruoase pentru patrimoniu, iar actele permissive obținute abuziv și necorespunzător face dificilă orice responsabilizare a investitorilor.

În sensul art. 16 alineatele (3)-(5) din Legea nr. 1530/1993 privind ocrotirea monumentelor, organism de specialitate care reprezintă autoritatea științifico-metodică în domeniul ocrotirii de stat a monumentelor istorice constituie Consiliul Național al Monumentelor Istorice (în continuare – Consiliu). Consiliul activează pe lângă Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în baza unui Regulament, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 73/2014. Regulamentul conține prevederi privind organizarea, atribuțiile și funcționarea Consiliului, dar și etapele de avizare și conținutul documentației de proiect propuse spre avizare.

Consiliul are atribuții importante în domeniu, și anume:

- examinarea proiectului strategiei naționale privind protejarea monumentelor istorice și propunerea aprobării ei;
- propunerea aprobării metodologiilor, normativelor și reglementărilor din domeniul protejării monumentelor istorice;
- avizarea secțiunii „Monumente și zone construite protejate” a proiectului Planului de amenajare a teritoriului național, regional și a unităților administrativ-teritoriale;
- avizarea secțiunilor din proiectele planurilor urbanistice generale, zonale și de detaliu, care au ca obiect monumente istorice de categorie națională sau zone construite cu statut de monument de categorie națională;

- avizarea propunerilor privind clasarea, în Registrul național al monumentelor istorice, a imobilelor, ansamblurilor de imobile și/sau zonelor construite;
- avizarea documentației de fundamentare științifică/istorică pentru delimitarea zonelor de protecție a monumentelor istorice sau a zonelor construite protejate cu statut de monument de categorie națională sau propuse pentru a fi clasate în categoria națională;
- avizarea documentațiilor cu propuneri de intervenții (conservare, consolidare, restaurare, reabilitare, sistematizare/amenajare teren aferent etc.) asupra bunurilor imobile cu statut de monument protejat de categorie națională (construcții și teren aferent) și în zonele lor de protecție;
- avizarea documentațiilor cu propuneri de intervenții asupra imobilelor existente, situate în zone construite cu statut de monument protejat de categorie națională sau în zonele lor de protecție;
- avizarea documentațiilor cu propuneri de construcții noi în limitele zonelor construite cu statut de monument protejat de categorie națională sau în zonele lor de protecție;
- propunerea monumentelor istorice pentru a fi incluse în Lista patrimoniului cultural și natural mondial, precum și în Lista patrimoniului mondial în pericol, ținute de UNESCO;
- avizarea programelor de pregătire a specialiștilor, precum și planurilor-cadru de învățământ, de formare și specializare în domeniul protejării monumentelor istorice.

Potrivit legii, Consiliul trebuie să fie format din persoane cu experiență profesională în domeniul ocrotirii monumentelor istorice (specialiști și experți autorizați) din organizații guvernamentale și nonguvernamentale cu preocupări statutare în domeniu, numite pe o perioadă stabilită prin ordinul ministrului educației, culturii și cercetării, la propunerea direcției de specialitate a ministerului.

Contrar acestor prevederi, la 22 decembrie 2020, Guvernul modifică textul Regulamentului³, excluzând tocmai condiția experienței profesionale în domeniul ocrotirii monumentelor istorice pentru obținerea calității de membru al Consiliului. La fel, au fost excluse prevederile ce țin de propunerea subdiviziunii specializate a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, care ar trebui, potrivit legii, să fie necesară în aprobarea componenței Consiliului.

Astfel, s-a încălcat principiul respectării ierarhiei actelor normative, principiu care trebuie să fie asigurat în temeiul art. 3 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 100/2017 cu privire la

³ Hotărârea Guvernului nr. 992/2020 cu privire la modificarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național al Monumentelor Istorice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 73/2014.

actele normative. În conformitate cu art. 3 alin. (4) din legea citată, actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare - proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior cu care se află în conexiune, fiind inacceptabilă depășirea limitelor competenței instituite prin actul de nivel superior sau contravenirea scopului, principiilor și dispozițiilor acestuia.

La fel, în procesul decizional, nu au fost respectate exigențele Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, dar nici cele ale Hotărârii Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societatea civilă în procesul decizional. De altfel, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării se confruntă cu probleme majore în ceea ce privește transparența decizională. Într-o cercetare recentă a Transparency International – Moldova, la starea de fapt din martie 2020, entității i s-a atribuit doar 0,7 puncte (la o scară de la 0 la 4) pentru transparență în procesul decizional.⁴

În scurt timp după modificările operate, ministrul educației, culturii și cercetării, a aprobat noua componentă a Consiliului⁵. Excluderea din condițiile de eligibilitate a condiției deținerii experienței profesionale în domeniul ocrotirii monumentelor istorice, precum și felul cum au fost operate modificările - grăbit și netransparent - au decredibilizat din start noua componentă a Consiliului, dar și întreaga activitate ulterioară a acestuia - din momentul constituirii, Consiliul s-a întrunit în mai multe ședințe⁶, examinând proiecte sensibile⁷.

Perspective și soluții

Modificarea, contrar legii, a cadrului normativ subordonat nu a putut să nu fie contestată, la 3 februarie 2021 având loc o acțiune de protest „împotriva distrugerii patrimoniului istorico-cultural al Chișinăului”⁸. Evident, s-a contestat atât legalitatea actului emis de ministrul educației, culturii și cercetării,⁹ cât și calitatea (calificarea și integritatea) componentei noi a Consiliului.

⁴ Transparency International – Moldova, Monitorizarea politicilor anticorupție în autoritățile publice centrale, Chișinău, 2020, pp. 20-27, <http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2020/10/Raport-monitorizare-generalizat-1.pdf>.

⁵ Noua componentă a Consiliului a fost aprobată prin ordinul ministrului educației, culturii și cercetării, nr. 18/2021, <https://mecc.gov.md/ro/content/consiliul-national-al-monumentelor-istorice>.

⁶ Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Patrimoniu imobil (examinarea proiectelor CNMI), Ordinea de zi, <https://mecc.gov.md/ro/content/ordinea-de-zi>.

⁷ Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Patrimoniu imobil (examinarea proiectelor CNMI), Deciziile CNMI, <https://mecc.gov.md/ro/content/deciziile-cnmi>.

⁸ 3 februarie 2021, Protest împotriva distrugerii patrimoniului istorico-cultural al Chișinăului, <https://www.privesc.eu/Arhiva/93656/Protest-impotriva-distrugerii-patrimoniului-istorico-cultural-al-Chisinaului>.

⁹ Actualul ministru al educației, culturii și cercetării, Lilia Pogolșa, se confruntă cu probleme legate de reputație. Pentru detalii a se vedea investigațiile jurnalistice: 14 noiembrie 2020, Viorica Zaharia,

La protest, nu a reacționat decât noua conducere a Consiliului, care, la rândul său, a învinuit fosta componentă a Consiliului de ineficiență și probleme de integritate.¹⁰

Și de data aceasta, oricare ar fi câștigătorul, perdantă este capitala. Or, declarațiile privind necesitatea unei dezvoltări urbane echilibrate nu poate să acopere un fapt – capitala a devenit un șantier de construcții prost gestionat, care nu pare să lase prea multe perspective securității, rezonabilului și bunului gust.

Foto: Centrul Chișinăului în „dezvoltare” (străzile Mihai Eminescu colț Columna)

Totuși, situația ar putea fi îmbunătățită, dacă viitorul guvern și viitorul ministru al educației, culturii și cercetării, pentru început:

- vor reveni asupra actelor normative contestate astfel încât acestea să corespundă normelor imperative ale Legii nr. 1530/1993 privind ocrotirea monumentelor legii;
- vor respecta, în procesul de legiferare, exigențele Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative;
- vor asigura transparența decizională în condițiile Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional și în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 967/2016 cu privire la mecanismul de consultare publică cu societate civilă în procesul decizional.

**TRANSPARENCY
INTERNATIONAL**
MOLDOVA

Str. „31 August 1989”, nr.98,
of. 205, Chișinău, MD-2004,
Republica Moldova

Tel. 20-34-84, 20-34-85
office@transparency.md
www.transparency.md

Cauza penală în privința actualei ministre a Educației a fost clasată, <https://www.moldovacurata.md/cauza-penala-in-privinta-actualei-ministre-a-educatiei-a-fost-clasata-1-2420>; 5 septembrie 2019, Viorica Zaharia, Dosar înghețat la procuratură într-un caz de presupusă îmbogățire ilicită. Trei ani fără nici un progres, <https://www.moldovacurata.md/dosar-inghetat-la-procuratura-intr-un-caz-de-presupusa-imbogatire-ilicita-trei-ani-fara-nici-un-progres-1-141>; 9 iunie 2017, Victor Moșneag, Casa de lux ascunsă a noii șefe de la Educație, <https://www.zdg.md/investigatii/ancheta/casa-de-lux-ascunsa-a-noii-sefe-de-la-educatie/>.

¹⁰ 4 februarie 2021, Conferință de presă a președintelui și vicepreședintelui Consiliului Național al Monumentelor Istorice „Poziția CNMI față de proiectul unui centru multifuncțional în zona Circului”, <https://www.youtube.com/watch?v=uV7GcZ0V8Mc>